

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งได้ว่า "การศึกษาคือชีวิต และชีวิตคือการศึกษา" นั่นคือ การศึกษาอาจหมายถึง ขบวนการที่ให้ความรู้ และทักษะแก่คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับความรู้ ทุกเวลา ทุกสถานที่ และทุกระบบการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นตั้งแต่เกิดจนตาย

การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ ในด้านการเมืองหรือในด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญและกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา (ม.ล.ปิ่น มาลากุล 2518 : หน้าค่านำ)

ปัจจุบันยังมีประชาชนเป็นจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในระบบโรงเรียน รัฐบาลจึงจัดการศึกษาให้ประชาชนดังกล่าว โดยจัดบริการทางด้านการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญและสายอาชีพ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ตลอดจนการจัดการศึกษาทางสื่อมวลชนอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการศึกษานำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ให้มีอาชีพหรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของประชาชนเพื่อเป็นกำลังคนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ดังนั้นรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจึงได้ให้ความสำคัญของการศึกษานอกโรงเรียนมาตลอดตั้งแต่สมัยพลตรีพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2480 ซึ่งถือว่าเป็นระยะแรกของการศึกษานอกโรงเรียน (พ.ศ. 2480-พ.ศ. 2483) ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาเกี่ยวกับการศึกษาขึ้น ต่อมาได้มีการจัดตั้งกองการศึกษาผู้ใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือได้รับการศึกษาจนอ่านออกเขียนได้ ถือ

ได้ว่าเป็นระยะที่ 2 (พ.ศ. 2483-2488) และระยะที่ 3 (พ.ศ. 2488-ปัจจุบัน) เป็นยุคของการรณรงค์ให้ประชาชนรู้หนังสือควบคู่กับการให้ความรู้ด้านอาชีพ และความรู้การศึกษานอกโรงเรียนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ การให้ความรู้ทางบ้านวิทยุและโทรทัศน์ โดยมีการจัดตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนขึ้น เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2522 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2524 : 4-5)

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งสถานศึกษานอกโรงเรียนในระดับภูมิภาคขึ้น เรียกว่า ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ซึ่งมีทั้งหมด 5 ศูนย์ และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ซึ่งมีทั้งหมด 72 ศูนย์ และงานการศึกษานอกโรงเรียนที่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ปฏิบัติมีดังนี้ คือ

1. งานการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน
2. งานการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นสืบเนื่อง (ระดับ 3-4-5)
3. งานการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ
4. งานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
5. งานห้องสมุดประชาชน
6. งานโสภิตทัศนศึกษา
7. งานการศึกษานอกโรงเรียนทางสื่อสารมวลชน
8. งานการฝึกอบรมประชาชน

สำหรับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค เป็นสถาบันการศึกษาที่ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนทางบ้านวิชาการ ปฏิบัติการ ประสานงาน วางแผน การดำเนินงาน และให้ความช่วยเหลือแก่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่อยู่ในความรับผิดชอบ ซึ่งมีงานที่จัดทำดังนี้

1. วางแผน วิจัย ค้นคว้า และรวบรวมสถิติข้อมูลการศึกษา
2. ผลิตเอกสาร วารสาร คู่มือ แบบเรียน และโสภิตศุภปฏิบัติการ-
ศึกษา
3. สนับสนุน ส่งเสริม เผยแพร่ ประสานงาน ติดตามและรายงาน
การศึกษา

4. ฝึกอบรม ประชุม สัมมนาผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอนหรือบุคลากร
อื่นใดในลักษณะเดียวกัน

5. พัฒนาและให้บริการหลักสูตรเกี่ยวกับงานอาชีพ หรืองานอื่นใดที่มีรูปแบบ
การเรียนการสอนไม่เกิน 300 ชั่วโมง

6. ประเมินมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน

7. สาขิต ทดลอง และงานด้านวิชาการอื่นใดที่เกี่ยวกับงานการศึกษานอก
โรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2526 : 42-43)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค นอกจากจะมีหน้าที่
ปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ยังมีหน้าที่พิเศษการศึกษา คือ
สนับสนุน ส่งเสริม ให้ความช่วยเหลือ ติดตามและรายงานการศึกษาทั้งภายในศูนย์
การศึกษานอกโรงเรียนภาค และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่อยู่ในความ
รับผิดชอบอีกด้วย

ส่วนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือ
จังหวัด ให้บริการงานการศึกษานอกโรงเรียน ส่งเสริมประสานงาน และให้ความ
ช่วยเหลือแก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ตลอดจนจัดการศึกษานอกโรงเรียน
ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับท้องถิ่น ซึ่งมีงานที่ทำได้ดังนี้

1. จัดทำแผนและโครงการปฏิบัติงาน
2. สำรวจ ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน ให้ความร่วมมือ การ
อุดหนุน และการบริหารการศึกษา
3. คำเนินการเกี่ยวกับห้องสมุด รวมทั้งการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ
4. พัฒนา ควบคุม ตรวจสอบ ติดตามและรายงานการศึกษา
5. ฝึกอบรม ประชุมสัมมนา เจ้าหน้าที่คณะกรรมการดำเนินงานระดับ
ชุมชน หรือท้องถิ่น หรือบุคลากรอื่นใดในลักษณะเดียวกัน
6. ประเมินมาตรฐานและออกวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบสุทธิ
หรือหลักฐานการศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีลักษณะเดียวกัน
7. ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับงานการศึกษานอกโรงเรียน
(กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2526 : 43-44)

จะเห็นได้ว่า ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด นอกจากจะมีหน้าที่ ปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียนแล้วยังมีหน้าที่พิเศษการศึกษา คือ พัฒนา ควบคุม ตรวจสอบ ติดตามและรายงานการศึกษา อีกด้วย

นอกจากนั้นแล้ว กระทรวงศึกษาธิการ ยังได้จัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยงาน นิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2523 ได้กำหนดให้ศึกษานิเทศก์ที่นิเทศ งานการศึกษานอกโรงเรียนนั้นมีวัตถุประสงค์ของการนิเทศดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอน และบุคลากรผู้ให้การศึกษาอื่นใด ในลักษณะเดียวกันในสถานศึกษา และผู้ปฏิบัติงานสนาม คำเนินงานและกิจกรรม ตามโครงการและแผนงานและหลักสูตรให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย
2. ปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งมีหลักการ ความมุ่งหมาย และวิธีการโดยเฉพาะต่างจากการนิเทศการศึกษาในระบบโรงเรียน ให้เหมาะสมกับรูปแบบ ระดับ โอกาสและพื้นที่
3. เพื่อให้ผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอน และบุคลากรผู้ให้การศึกษาอื่นใด ในลักษณะเดียวกันในสถานศึกษา และผู้ปฏิบัติงานสนามได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการ เรียนการสอนและพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการของประชาชน ตาม ปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียน
4. เสนอแนะในการแก้ไขปัญหการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน ตามแต่โอกาส พื้นที่ และความที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมอบหมาย
5. เสนอแนวในการแก้ปัญหการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน ตามแต่ โอกาส พื้นที่ และความที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมอบหมาย
6. เพื่อรับผิดชอบในการประสานประโยชน์ ทำความเข้าใจอันดีระหว่าง ประชาชน คณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียนภาค คณะกรรมการการศึกษานอก โรงเรียนจังหวัด คณะกรรมการหรือผู้อุปการะสถานศึกษา หรือคณะกรรมการอื่นใด เกี่ยวกันกับการศึกษานอกโรงเรียนและหน่วยงานที่เป็นของรัฐและเอกชนที่จัดบริการงาน การศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2528 : 5)

สำหรับศึกษานิเทศก์ผู้ปฏิบัติงานนั้นมีทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจังหวัด

ละ 1 คน

ดังนั้นผู้มีหน้าที่นี้ในงานการศึกษาออกโรงเรียนดังกล่าวคือ

1. ศึกษานิเทศก์
2. ผู้บริหารศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค
3. ผู้บริหารศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด

เพราะฉะนั้นจึงควรที่จะศึกษาการปฏิบัติงานค้ำนการนิเทศการศึกษาของกลุ่มบุคคลดังกล่าว เพื่อที่จะได้ทราบสภาพการปฏิบัติงานค้ำนนิเทศการศึกษา ปัญหา และอุปสรรคของการปฏิบัติงานเพื่อที่จะได้นำมาปรับปรุงการปฏิบัติงานค้ำนการนิเทศการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานค้ำนนิเทศการศึกษาของกรมการศึกษาออกโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงานค้ำนนิเทศการศึกษาของกรมการศึกษาออกโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติงานค้ำนนิเทศการศึกษาของบุคลากร 3 กลุ่ม คือ
 1. ศึกษานิเทศก์กรมการศึกษาออกโรงเรียนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
 2. ผู้บริหารศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค
 3. ผู้บริหารศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด
2. การปฏิบัติงานค้ำนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ส่วนภูมิภาค และผู้บริหารศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศึกษาเฉพาะการศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 1 ปี

3. ความหมายของการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษาหารือ การสาธิตและการเผยแพร่ วิทยาการให้แก่ผู้รับการนิเทศ การสำรวจ การประเมินผล และการรายงานผล การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจะไม่รวมถึงการตรวจ

ประโยชน์ที่ได้ในการวิจัย

1. เพื่อที่จะนำผลของการวิจัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานค้ำการนิเทศการ-ศึกษาของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการนิเทศการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

2. เพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้บริหาร และผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา และอุปสรรคของการปฏิบัติงานค้ำการนิเทศการศึกษา

การนิยามคำศัพท์

การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดให้กับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนภาคปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถ ทั้งในค้ำความรู้ทั่วไปและวิชาชีพให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง การให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษาหารือ การสาธิตและการเผยแพร่วิทยาการให้แก่ผู้รับการนิเทศ การสำรวจ การประเมินผล และการรายงานผลการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

งานการนิเทศการศึกษา หมายถึง งานต่าง ๆ ดังนี้

1. วางแผน วิจัย รวบรวมสถิติข้อมูลการนิเทศการศึกษา
2. พัฒนาหลักสูตร ผลิตเอกสาร คู่มือ แบบเรียน และอุปกรณ์การศึกษา
3. เผยแพร่ ประสานงาน ติดตาม ประเมินผลและรายงาน
4. ฝึกอบรม ประชุม สัมมนาผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอน และบุคลากร

อื่นในลักษณะเดียวกัน

5. ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ หน่วยงานชุมชนหรือท้องถิ่น
6. สาขิต จักบริการงานการศึกษานอกโรงเรียน
 - 6.1 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ
 - 6.2 การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ
 - 6.3 การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ
 - 6.4 ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน
 - 6.5 การศึกษาทางสื่อสารมวลชน และงานโสตทัศนศึกษา
7. งานอื่นใดที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดให้เป็นงานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ใช้ประชากรทั้งหมด 170 คน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาพิเศษ กรมการศึกษานอกโรงเรียนในส่วนกลาง จำนวน 45 คน
2. ศึกษาพิเศษ กรมการศึกษานอกโรงเรียนในส่วนภูมิภาค จำนวน 57 คน
3. ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค จำนวน 5 คน
4. ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 63 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาและค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ และการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน และสัมภาษณ์ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลเป็นกรอบความคิด
2. สร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเป็นแบบสอบถาม

แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการศึกษาของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาค และผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัด มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาของการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาค และผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัด มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

แบบสอบถามนี้จะแบ่งเป็น 3 ชุด สำหรับศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาค และผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัด ซึ่งแต่ละชุดจะไม่เหมือนกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะขอหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อแนบกับแบบสอบถามและส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาค และผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัด จะใช้ค่าร้อยละ

$$\text{สูตรค่าร้อยละของรายการใด} = \frac{\text{ความถี่ของรายการนั้น} \times 100}{\text{ความถี่ทั้งหมด}}$$

2. ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการนิเทศการศึกษาจะวิเคราะห์โดยรวบรวมตามความถี่

ลำดับชั้นในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาปัญหาและความสำคัญของปัญหา จุดประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย การนิยามศัพท์

บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล วิธีการรวบรวมข้อมูล วิธีวิเคราะห์ข้อมูล และ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และขอเสนอแนะ